

Bài 13

THIÊN NHIÊN PHÂN HOÁ ĐA DẠNG

I – MỤC TIÊU CỦA BÀI HỌC

Sau bài học, HS cần :

1. Về kiến thức

– Hiểu được sự phân hoá thiên nhiên theo Bắc – Nam trên lãnh thổ nước ta chủ yếu do sự thay đổi khí hậu từ Bắc vào Nam.

– Giải thích được nguyên nhân và biểu hiện của sự thay đổi khí hậu qua ranh giới là dãy Bạch Mã.

– Biết được đặc điểm và sự khác nhau về thiên nhiên của phần lãnh thổ phía Bắc và phía Nam dãy Bạch Mã.

2. Về kĩ năng

– Đọc biểu đồ nhiệt độ và lượng mưa.

– Khai thác kiến thức từ biểu đồ nhiệt độ và lượng mưa.

II – CÁC PHƯƠNG TIỆN DẠY HỌC

– Atlat Địa lí Việt Nam.

– Một số bảng số liệu về nhiệt độ, biên độ nhiệt độ ở một số địa điểm.

– Hình 13 SGK phóng to.

– Bản đồ Địa lí tự nhiên Việt Nam.

– Tranh ảnh, băng hình về cảnh quan thiên nhiên.

– Phiếu học tập (nếu cần).

III – MỘT SỐ ĐIỂM CẦN LƯU Ý

1. Sự tăng lượng bức xạ mặt trời đồng thời với sự giảm sút ảnh hưởng của khối khí lạnh về phía Nam là nguyên nhân tạo nên sự phân hoá khí hậu theo Bắc – Nam mà ranh giới là dãy Bạch Mã (16°B) đóng vai trò quan trọng. Biểu hiện sự phân hoá khí hậu theo Bắc – Nam là nền nhiệt độ (nhiệt độ trung bình năm,

nhệt độ tháng lạnh), biến thiên nhiệt lớn vào mùa đông và biên độ nhiệt độ năm. Sự phân hoá khí hậu là nguyên nhân chính làm phân hoá thiên nhiên theo Bắc – Nam.

2. Sự khác nhau về thiên nhiên giữa phần lãnh thổ phía Bắc và phần lãnh thổ phía Nam biểu hiện ở các đối cảnh quan tiêu biểu : đới rừng nhiệt đới gió mùa (từ dãy Bạch Mã trở ra), đới rừng cận xích đạo gió mùa (từ dãy Bạch Mã trở vào), ở sự thay đổi cảnh quan thiên nhiên theo mùa và ở thành phần các loài động, thực vật tự nhiên,...

IV – TIẾN TRÌNH DẠY HỌC

1. Thiên nhiên phân hoá theo Bắc – Nam

a) Thiên nhiên phân hoá theo Bắc – Nam chủ yếu do sự thay đổi của khí hậu

GV có thể sử dụng các bảng số liệu đã chuẩn bị, hoặc cho HS dựa vào Atlas Địa lí Việt Nam (trang khí hậu), yêu cầu HS nhận xét về sự thay đổi nhiệt độ, biên độ nhiệt độ từ Bắc vào Nam và giải thích.

Tiếp theo, GV cho HS phân tích hình 13 (biến trình nhiệt, mưa, tháng cực đại, cực tiểu, sự phân mùa), để HS rút ra nhận xét về chế độ nhiệt, ẩm của Hà Nội và TP. Hồ Chí Minh.

b) Phần lãnh thổ phía Bắc (từ dãy Bạch Mã trở ra)

c) Phần lãnh thổ phía Nam (từ dãy Bạch Mã trở vào)

Để dạy mục b và c, GV có thể lập bảng, hoặc phát Phiếu học tập (theo mẫu sau). GV chia nhóm, gợi ý cho HS dựa vào nội dung SGK, các nhận xét từ hình 13, để HS thảo luận và điền vào bảng.

Phần lãnh thổ phía Bắc	Phần lãnh thổ phía Nam
– Khí hậu :	– Khí hậu :
– Cảnh quan thiên nhiên :	– Cảnh quan thiên nhiên :

Sau khi đại diện các nhóm phát biểu, GV chốt lại kiến thức.

Cần nhấn mạnh :

– Thiên nhiên phần lãnh thổ phía Bắc đặc trưng cho khí hậu nhiệt đới ẩm gió mùa có mùa đông lạnh, cảnh quan tiêu biểu là đới rừng nhiệt đới gió mùa.

– Thiên nhiên phần lãnh thổ phía Nam đặc trưng cho khí hậu cận xích đạo gió mùa, cảnh quan thiên nhiên tiêu biểu là đới rừng cận xích đạo gió mùa.

V – THÔNG TIN BỔ SUNG

1. Trên toàn quốc, khí hậu có đặc tính chung là ẩm và chịu ảnh hưởng của gió mùa, nên có cảnh quan thiên nhiên chung là đới rừng gió mùa.

Hai đới cảnh quan có sự khác nhau về nền nhiệt độ và sự phân mùa. Sự khác nhau đó biểu hiện ở thành phần loài sinh vật và ở sự thay đổi cảnh quan thiên nhiên theo nhịp điệu mùa.

2. Sự phân hoá thiên nhiên ở 2 đới

Đới cảnh quan rừng nhiệt đới gió mùa : có một mùa đông lạnh và tương đối khô chỉ biểu hiện rõ rệt từ dãy Hoàng Sơn trở ra (18°B). Dãy Hoàng Sơn làm giảm ảnh hưởng của gió mùa Đông Bắc, nên từ Hoàng Sơn đến Bạch Mã không còn mùa đông rõ rệt, đồng thời hướng địa hình gần vuông góc với hướng gió đông bắc từ biển thổi vào làm cho lượng mưa tăng dần, đến Huế lượng mưa đạt trên 2800mm/năm.

Đới cảnh quan rừng cận xích đạo gió mùa : Nền nhiệt độ (thể hiện ở nhiệt độ trung bình năm và tổng nhiệt độ) đạt tiêu chuẩn khí hậu xích đạo và một mùa khô rõ rệt, chỉ biểu hiện rõ từ 14°B trở vào.

Còn trong phạm vi từ 14°B (Quy Nhơn) đến dãy Bạch Mã, do bức chắn của khối núi Kon Tum, lượng mưa còn lớn và trong năm có 3 – 4 tháng nhiệt độ trung bình tháng $< 25^{\circ}\text{C}$.